

6. sešit

P Ř Í S T Ě P K J E Ž Í Š I K R I S T U S K R Z E
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

S V Ě D E C T V Í P R V O T N Í C Í R K V E
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ú v o d

"Uznává-li s důvěrou církev v Kristu zjevení Boha a vyvodí-li své vlastní bytí a své požadavky ze zvláštního a ojedinejšího spojení s Ježíšem Kristem, pak se musí důsledně opět a opět na Krista orientovat a jeho dílo i jeho zvěst jí musí být stále měřítkem všeho." Tuto větou na konci minulého sešitu bylo vysloveno téma, jímž se budeme v následujícím sešitě zvlášť zabývat.

Jestliže jsme v prvním cyklu se zabývali více otázkou člověka a jeho problematikou, obrátíme nyní pozornost (v II. cyklu) na otázku "spasná odpověď Boží v Kristu". Ukáže se samozřejmě, že samotná tato odpověď vyvolá opět otázky po jejím správném porozumění, ale i otázku po jejím správném zodpovězení člověkem. Může ostatně postavit do správného světla jak otázky člověka, tak i odpovědi, o něž usiluje.

Tento sešit se bude zabývat prapůvodním svědectvím oné události Kristovy, v níž dal Bůh svou rozhodující odpověď. Svědectví prvotní církve o Kristu, jež je uloženo ve spisech Nového zákona, má mnohotvárnou podobu a přece jeden jediný střed; vyznání, že Ježíš je Kristus a pán.

poznat toto vyznání předpokládá intenzivní práci s písmem svatým, práci s pomocí prostředků, jež vyvinula exegetická věda (výklad Bible). Nepostradatelný pracovní prostředek – především pro práci s evangelií – je tzv. "synopse", jejíž opatření vřele doporučujeme.

O B S A H

1. P Ř Í S T U P K M E Ž Í Š I K R I S T U

1.1 p ř í s t u p s k r z e s v ě d e c t v í d n e š n í c í r k v e

1.11 Setkání s Kristem prostřednictvím církve

1.12 Svědectví dnešní církve - napojeno na prvotní svědectví

1.13 Svědectví jakožto přístup k dějinám, k člověku, k zjevení Božímu

1.2 S v ě d e c t v í p r v o t n í c í r k v e o K r i s t u

1.21 Úkoly před vlastním studiem

1.22 Kristus jako jediný obsah a jediná příčina Nového zákona

1.23 Různé důvody vzniku novozákonních spisů

1.24 Prehistorie novozákonních spisů

1.25 Shrnutí novozákonních spisů v Kanonu

1.26 Metody dnešního výkladu Bible a jejich oprávnění

1) metoda literárně-kritická

2) metoda historie forem

3) metoda historie redakce

1.27 Chápání Krista z písma v církvi

1.3 O t á z k y p o h i s t o r i c k é m K r i s t u

1.31 přístup ke Kristu skrze svědectví prvotní církve

1.32 Smysl otázky po historickém Kristu

2. D R U H Y , F O R M Y A F O R M U L E N O V O Z Á - K O N N Í H O S V Ě D E C T V Í O K R I S T U

2.1 E v a n g e l i a

2.11 druh "evangelium"

2.12 výstavba evangelií

2.13 vedoucí zájem jednotlivých evangelistů

2.14 Evangelium jako rozvíjení vyznání Krista

2.15 zvláštnosti obrazu Kristova v jednotlivých evangeliích

2.16 Otázky k opakování

2.2 Jednotlivé formy vyprávění
tradice o Kristu

2.21 Předem zformované texty v evangeliích

2.22 Paradigmata

2.23 Kristovy rozpravy s odpůrci

2.24 Zázračné události

2.25 Historie utrpení

2.3 Podání výroků Kristových

2.31 Hotová látka v prameni podání

2.32 Slova prorocká

2.33 Slova moudrosti

2.34 Slova zákona

2.35 Podobenství

1) podobenství v užším slova smyslu

2) podobenství, alegorie, příklady, obrazná řeč

2.36 Výroky pro-nesené v první osobě (ich-forma)

2.37 Slova o následování

2.4 Formule

2.41 Formule hlásání

2.42 Formule vyznání

2.5 Písně o Kristu

2.6 Jaký je smysl mnohosti svědectví?

2.7 Otázky k opakování

3. CHRISTOLOGICKÉ TITULY

3.1 Implicitní a explicitní
christologie

3.11 Tajemství Kristovo v opisech

3.12 Tajemství Kristovo v "titulech"

3.2 C h r i s t o l o g i c k é t i t u l y (výsostné tituly)

3.21 Kristus (Mesiáš)

3.22 Syn člověka

3.23 Syn Boží

1) "Syn Boží" jakožto jméno vyjadřující důstojnost

2) Ježíšovo sebevědomí jakožto "Syn"

3.24 Pán (Kyrios)

3.25 Další predikáty Kristovy: Trpící služebník Boží

prorok

Syn Davidův

velekněz

vykupitel a spasitel světa

3.26 Otázky k opakování

4. S T Ř E D N O V O Z Á K O N N Í H O S V Ě D E C T V Í O K R I S T U

4.1 R ů z n o s t p o d o b s v ě d e c t v í o K r i s t u

4.11 Příčiny mnoha podob

4.12 Význam mnoha podob

4.2 S t ř e d s v ě d e c t v í o K r i s t u

4.21 Krátká formule?

4.22 Ježíš je Kristus a pán

4.23 Ježíš působí ve své církvi

4.3 S v ě d e c t v í o K r i s t u v e s v ě t l e v e l i k o n o č n í v í r y

4.31 Chápání Krista z velikonoční víry

4.32 Pozemský Ježíš jako hlásaný Kristus

4.33 Ježíš - spásné zjevení samého Boha

1. PŘÍSTUP KE KRISTU

1.1 Přístup skrze svědectví dnešní církve

1.11 Setkání s Kristem prostřednictvím církve

Nikdo, kdo dnes věří v Krista, nepřijal tuto víru z bezprostředního setkání s Kristem. Každý, kdo se stal křesťanem, ať už jako dítě či jako dospělý, stal se věřícím prostřednictvím církve. Přitom nesmíme myslet jen na církev působené misionářsky, ani jen na hlásání slova při liturgii, ani na katechetické vyučování, nýbrž především na setkání s lidmi, kteří svým životem svědčí, že jsou křesťané.

I lidé, kteří se domnívají, že našli víru a tím i Krista beze všeho předchozího pouze a jedině čtením písma svatého, musejí domyslet, že i toto písmo vzniklo v církvi a církvi bylo předáno (srovnej sešit 5/6.2).

Ostatně jsou i lidé, kteří jsou přesvědčeni, že se setkali s živě působícím Kristem bezprostředně - totiž v modlitbě. A církevní dějiny zajisté znají jednotlivé případy, kdy našli lidé cestu k víře v ještě bezprostřednějším setkání s Kristem - totiž skrze vizi. Ale i tam, kde existovaly takovéto zkušenosti, předcházelo jisté pochopení Krista, které bylo zprostředkováno lidmi, tj. církví.

Jestliže lidé věří v Krista, věří v něho na základě svědectví církve.

12. svědectví dnešní církve - napojeno na prvotní svědectví

Odkud však vzala církev historická a odkud bude církev dnešní své svědectví o Kristu? Setkala se kdysi církev s Kristem takovým způsobem, že může od té chvíle o něm svědčit všem lidem? Církev je přesvědčena, že se s Kristem skutečně setkala - a to na svém začátku, v dobách prvotní církve. Je přesvědčena, že na jejím začátku byl Kristus prožíván a hlásán takovým způsobem, že je toto svědectví rozhodující pro všechny následující časy. Vědění církve o Ježíšovi spočívá tedy - jakkoli se mohlo "zkušeností" dějin rozvinout - nako-

nec na podání (tradiici). S nejstarším a nejrozhodnějším svě-
dectvím tohoto poznání se setkáváme v Novém zákoně.

1.13 svědectví jako přístup k dějinám, k člověku, k Božímu zjevení

Zde je možno položit otázku: Není taková závislost na dřívěj-
ším svědectví v zásadě a nutně nedostatkem? Nezůstává takto
zprostředkovaná vědění pozadu za jistotou a možnostmi vhledu,
jež jsou vlastní matematickému či snad i filosofickému pocho-
pení?

Kdo uvažuje přesněji o dějinách a historických událostech,
zpozoruje, že dějinné události nemohou být přezkoumávány v
současnosti jako filosofické a matematické pravdy; není možno
je jednoduše vyzdvihnout z minulosti a ověřit si je. při kaž-
dé historické události jsme odkázáni na svědky a svědectví,
ať už jsou to doklady či zprávy současníků.

Že to nemusí znamenat žádný nedostatek, se ukazuje zvlášt
tehdy, když se takovým podáním nemá jednoduše potvrdit vnější
událost, nýbrž má být umožněn přístup k historickému člověku.
Přístup k člověku je nevynutitelný, nemůže být získán zásahem
zvenčí. Je možný jen tehdy, jestliže se člověk sám otevře a
je-li toto otevření přijato hěkým druhým. poznání člověka se
uskutečňuje pouze v osobním setkání. (srv. sešit 5/2.12).
Osobní setkání nemůže pak být popisováno zvenčí jako věc, ný-
brž může být ve své vlastní hodnotě pouze přijato jako svědec-
tví. Takovéto svědectví nepředává méně než vnější popis, nýbrž
naopak; pouze ono je schopno zprostředkovat osobní skutečnost.

Jestliže se tedy v Ježíši Kristu zjevil Bůh lidem, pak má
toto zjevení v nejvyšší míře charakter osobního setkání (srv.
sešit 5/4.14 a 4.14). proto se nedá jednoduše objektivně vy-
líčit popisem. Svou vlastní povahou se vymyká vnějšímu pře-
svědčování. par setkání Boha s člověkem v Kristu je odkázán
na svědectví, aby se mohl stát též darem pro druhé.

1.2 S v ě d e c t v í   p r v o t n í   c í r k v e   o K r i s t u

Bylo řečeno, že svědectví dnešní církve je odkázáno na

dřívější svědectví, na svědectví původní, které nalezlo své zásadní zpodobení v Novém zákoně. Musíme nyní položit otázku: Jaké je toto svědectví? Nabízí nám úplný, biografický obzaz života Kristova? Poskytuje nám přesnou reprodukci slov a učení Ježíšova?

1.21 Úkoly před vlastním studiem

pokuste se vlastní úvahou zodpovědět tyto otázky:

- 1) Za pomoci Nového zákona si zjednejte přehled, které skupiny jednotlivých spisů Nový zákon obsahuje.
- 2) vezměte Markovo evangelium a poznamenejte si (třeba za pomoci nadpisů kapitol nebo jednotlivých pasáží), o kterých rozhodujících etapách Ježíšova života se zde mluví. Je možno z nich získat přehled celého Ježíšova života?
- 3) Nacházejí se vyprávění o týchž etapách a událostech života Kristova, o nichž vypravuje Markovo evangelium též v ostatních třech evangeliích? pokuste se zodpovědět tuto otázku pomocí nějakého příkladu (popsání zázraku nebo podobenství).
- 4) přemýšlejte (na základě výsledků z 3. otázky), co vedlo církev k tomu, aby pojala do písma svatého nejen jedno evangelium, nýbrž všechny čtyři.

1.22 Kristus jako jediný obsah a jediná příčina Nového zákona

Důkladné přezkoumání 27 jednotlivých spisů Nového zákona ukazuje, že v nich všech je obsaženo svědectví prvotní církve o Ježíši Kristu, on je posledním obsahem celého Nového zákona. U evangelií je to patrné na první pohled; platí to však i o ostatních spisech, i o těch, u nichž by povrchní pozorovatel mohl myslet, že jednájí o zcela jiných věcech (např. Skutky apoštolské, Zjevení Janovo, list Jakubův).

Že je Kristus obsahem Nového zákona je patrné ze skutečnosti, že všichni autoři těchto spisů chtějí dokázat jedno: co se událo v Kristu a s Kristem, co v něm Bůh vykonal pro lidi. Jako je Kristus obsahem Nového zákona, tak je i poslední příčinou jeho vzniku.

1.23 Různé důvody vzniku novozákonních spisů

Ačkoliv je událost Kristova základním důvodem vzniku novo-

zákonních knih, má přece jen původ každého jednotlivého spisu zvláštní konkrétní příčinu. Rozliční pisatelé mluví vždy ke zvláštní skupině lidí, jež se nacházejí ve zvláštní situaci.

patrné je to nejvíce u listů apoštolů. Obracují se ponejvíce na určitý okruh lidí (např. na obec v Korintě, v Římě) a pojednávají o určitých, zcela konkrétních otázkách.

Tak např. mylné učení, šířící se mezi Galatany je Pavlovi důvodem obrátit se k nim ve svém listu slovy: „Žasnu, že tak rychle odpadáte od toho, jenž vás povolal v milosti Kristově, k „jinému evangeliu“. A není žádného jiného! To jsou někteří lidé, kteří vás zneklidňují a chtějí převrátit evangelium Kristovo.“ (Gal 1,6-7)

Nebo reaguje na zprávy, které k němu došly od jeho obce: „Zapřísahám vás, bratři, při jménu našeho pána Ježíše Krista, abyste všichni mluvili stejně a aby nebylo mezi vámi roztržek, nýbrž abyste byli sjednoceni v témž smýšlení i v témž mínění; příslušníci Chloini mi totiž o vás, moji bratři, sdělili, že jsou mezi vámi různice. Mním totiž to, že každý z vás říká: „Já jsem Pavlův.“ – „Já zase Apollův.“ – „Já zase Petrův.“ – „Já však jsem Kristův.“ Je Kristus rozdělen? Či snad byl Pavel za vás ukřižován? Anebo jste byli pokřtěni ve jméno Pavlovo?“ (1.Kor 1,10-13)

Avšak i o ostatních novezákonních spisech víme, že vznikly z konkrétních důvodů a byly psány pro konkrétní situace. Tak byla Apokalypsa skutku spisem pro potěchu maloasijských obcí, které trpěly na konci I. století krutým pronásledováním. Skutky apoštolů se snažily prokázat za působení ducha Božího v prvotních obcích, oprávněnost misie mezi pohany. Ano, ani evangelia nejsou jen tak „bez zájmu“ napsané životopisy Ježíšovy, nýbrž jsou to angažované spisy plné vyznání a hlásání, chtějící probudit víru v Ježíše – Mesiáše.

proto také např. nemůžeme z evangelií rekonstruovat dokonale Ježíšův život, jak jste sami zjistili při zpracování 2. otázky z 1.21. Evangelisté volili to, co sloužilo účelu jejich spisu. Srovnajte s tím též větu z konce Janova evangelia: „Ještě mnoho jiných zázraků učinil Ježíš před svými učedníky; ty však nejsou napsány v této knize. Tyto však jsou napsány, abyste uvěřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a věříce, abyste měli život věčný ve jménu jeho.“ (Jan 20,30-31).

Chceme-li tedy těmto spisům dobře rozumět a správně je vykládat, musíme usilovat o poznání konkrétní situace a konkrétní

ního důvodu, z nichž vznikly. Jen tak můžeme pochopit, co je v právě daném spisu vlastně míněno, a tím také, co má pro církev trvalý význam - co tedy v sobě nese vlastní nárok na zjevení. (Zde se konkrétně ukazuje, co bylo řečeno v sešitě 5/4.33 o Božím zjevení, totiž že nese "jednoznačná znamení kulturní a individuální situace", v níž se odehrává).

Saháme-li v následujících řádcích zpět k novozákonním spisům, neděláme to proto, abychom rekonstruovali minulou situaci, nýbrž chceme svědectví o Kristu z těchto spisů porozumět "z jejich času", abychom pochopili jejich význam "pro nás dnes".

1.24 předhistorie novozákonních spisů

Existující knihy Nového zákona nevznikly bezprostředně po smrti Kristově.

Jeden z důvodů pro to mohl být ten, že prvotní církev, nakolik dnes víme, očekávala v nejbližší době druhý příchod Kristův. "Obec neliterárních lidí, očekávající dnes či zítra konec světa, neměla k produkci knih ani schopnost ani sklony, a tak budeme moci křesťanským obcím prvních dvou nebo tří desetiletí jen ztěží přisuzovat spisovatelskou činnost. Látka, zprostředkovaná nám v evangeliích, neměla v těchto desetiletích literární podobu... to, co přicházelo, čím si byli zcela jisti a co v nejbližší budoucnosti očekávali, bylo přece mnohem nádhernější než vše minulé." (viz Martin Dibelius, Die Formengeschichte des Evangeliums, Tübingen, 4. Aufl. 1961, s. 9f)

Nejstarší spis, 1. list Thessalonickým, byl napsán teprve asi dvě desetiletí po smrti Kristově; Markovo evangelium, nejstarší z evangelií, dostalo svou dnešní podobu teprve asi 40 let po smrti Kristově. To vzbuzuje domněnku, že tyto spisy, zvl. evangelia, navazují na předcházející tradici v ústní nebo písemné formě, domněnku, která se dnešnímu bádání stala jistotou: biblické spisy "nesestoupily z nebe" jako hotová věc, nýbrž mají svou historii vzniku.

Již před konečným sepsáním těchto knih svědčila prvotní církev o Kristu. Její hlasatelé stáli před různými seskupeními lidí (např. Židů, pohanů), mluvili ve zcela odlišných situacích (např. při bohoslužbě, misijním kázání), užívali rozdílných forem řeči (např. vyprávění, katecheze). Příležitostně

mohlo být toto hlásání již také sestaveno v celek a písemně zychyceno. Takto zformulovaná podání (tradice) vešla pak do novozákonních spisů.

To se nejnázne pozná na listech pavlových. Pavel sám nebyl očitým svědkem života Kristova. Co dosvědčoval ve svých listech, byla tradice víry církve, kterou převzal, teologicky zformoval a předal dál.

Zřejmě je to např. v 1.Kor 15,3-4, kde píše: "především jsem vám totiž předal to, co jsem také přijal; Kristus zemřel za naše hříchy podle písem; a byl pohřben a vstal z mrtvých třetího dne podle písem." Pavel zde zřejmě předává staré vyznání víry o zmrtvýchvstání Kristově, které už sám našel předem pevně zformulované.

Takové "zpětné pochopení" předchozí církevní tradice se dá zjistit i v evangelích. To udiví pouze toho, kdo se domnívá, že evangelia jsou psána od očitých svědků života Kristova, kteří se nemuseli obracet na tradici a prameny, protože mohli líčit všechno podle vlastního pozorování. Moderní biblická věda však učinila přinejmenším pravděpodobným, že žádné evangelium ve své dnešní podobě nepochází od očitých svědků Ježíšova života. Některé tradiční představy tím zproblematizovala, některé opravila. Vždyť se věřilo, že aspoň autoři Matoušova a Janova evangelia jsou apoštolové a tím očití svědkové života Ježíšova.

Že není Lukáš očitým svědkem, nýbrž že sebral předané učení, dosvědčuje sám v úvodu svého evangelia (Lk 1,1-4). Marek sepsal dle dřívějšího podání kázání Petrova. Avšak i další dvě evangelia, která od 2.stol. nesou v nadpisu jména Matouš a Jan, pocházejí v té formě, jak je známa dnes, ztěžší od jednoho očitého svědka událostí. Např. pisatel Matoušova evangelia použil díla Markova - tedy nikoli očitého svědka - jako pramene (srv. v tomto sešitě 2.12). Dokonce ani konečný autor Janova evangelia nemůže být dle stavu dnešního bádání sám apoštol Jan, i když hlásání tohoto apoštola do evangelia tvořivě vešlo.

Možná, že jste při zpracovávání úkolu č.3 z 1.21 zjistili, že především 3 prvá evangelia často popisují tytéž události života Kristova, mnohdy v doslovné shodě. To je možno vysvětlit pouze tak, že buď zpracovávají společné, již zformované

prameny, nebo že jeden evangelista používá druhého jako pramene.

Chceme-li tedy rozeznat vlastní obsah výpovědi těchto spisů, musíme důsledně vzít v úvahu i tradice v nich pojaté. To není jednoduché, neboť v mnoha případech může být jen^s malou jistotou zjištěno, nakolik tradice - v ústní nebo písemné formě - předem utvářela slovo Bible, došlé k nám.

1.25 shrnutí novozákonních spisů do kanonu

Jak původní křesťanské tradice před sepsáním novozákonních spisů, tak shrnutí těchto tradic v novozákonních spisech sledovalo pouze jedno: svědčit o jediném a celém Kristu. Ale protože se to právě tehdy dělo v určité situaci, z jistých důvodů a proto z určitého hlediska, byla přitom zdůrazněna a zvěstována zvláštní stránka (ale právě jenom zvláštní stránka) plného poselství o Kristu. To mohlo znamenat ochuzení plného svědectví o Kristu.

Na druhé straně vznikaly již v ranné církvi jednotlivé tradice i celé knihy, v nichž byla tradována neautentická, ba mylná zvěst o Kristu. Během času se pro tyto knihy, jež stem-
novaly svědectví o Kristu, vytvořil název "apokryfy", tj. skryté, nepravé knihy.

Obě skutečnosti - nutně "jednostranné" svědectví pravé tradice a skutečně mylné podání - přiměly církev k tomu, že během prvního století shromáždila knihy se správným svědectvím o Kristu a vyloučila ty, v nichž bylo podání falešné. Církev stanovila: "Kanon", "míru", "seznam" praxých spisů. Je to 27 knih našeho Nového zákona.

K ilustraci těchto řádků se vraťme k úkoze č.4 z 1.21. proto přijala církev do písma sv. 4 evangelia, protože zjistila, že pouze ve všech čtyřech evangeliích je podáno celé svědectví o Kristu.

vytvoření kanonu novozákonních knih událo se podle přesvědčení církve za vedení ducha svatého. Církev je přesvědčena, že jednotlivé spisy Nového zákona vznikly z jeho vnuknutí (inspirace); pod vlivem jeho působení se vytvořila již před-

cházející tradice; působením jeho osvětlení rozpoznala pak církev pravý výklad osoby a díla Kristova ve spisech, které potom důsledně přijala do Kanonu.

1.26 Metody dnešního výkladu Bible a jejich oprávnění

Vlivem ducha Božího nebyla v žádném z těchto stupňů vyřazena vlastní lidská činnost. Tak se např. dokončilo již první ústní i písemné podání v tehdy běžných hovorových formách, které se zároveň hlásáním dále vyvíjely (srv. 1.24). Tak byli autoři novozákonních spisů vázáni na jejich podání a přece vtiskli svým spisům vlastní teologickou prací jistý ráz; jsou pravými autory svých spisů - ne sekretáři, kterým byly jejich knihy "nadiktovány" jako hotové záležitosti (srv. 1.23). A také při vytváření Kanonu samotného hrály lidsky-kritické úvahy důležitou roli.

Toto chápání inspirace dovoluje, ba vede k tomu, aby vykládání Bible zkoumalo i vlastní lidskou činnost; aby se pokusilo také osvětlit lidsky charakteristický proces vzniku a předávání bibliických spisů. Bere k tomu na pomoc všechny metody moderního historicko-kritického bádání, používá, jak se odborně říká "historicko-kritické metody". Ta obsahuje kromě jiného následující důležité dílčí metody:

1. Metoda literárně-kritická;

Ta má za úkol zjistit autora nebo autory a čas vzniku každého jednotlivého spisu. Mimoto vyšetřuje zvláštnosti a stanovení cíle textu (např. podobenství, popisování zázraku). Dále analyzuje použité prameny a pátrá po duchovním pozadí spisu.

2. Metoda dějin formy;

Ta se zabývá v první řadě podáním látky hlásání před jejím písemným zaznamenáním. Snaží se zdůvodnit, jakými cestami tato tradice procházela, které faktory tyto cesty razily, za jakých situací přijala svou formu, např. v misijním kázání pohanům nebo v bohoslužebném hlásání. (Bádání nazývá tuto utvářející situaci textu "zasazením do života".)

Dnes přitom především rozlišujeme nejmenší textovou jednotku podání, tzv. "formuli" - krátká, velmi často už vytvo-

řená a ustálená rčení (např. formule víry v Řím 10,9: "Ježíš je pán - Bůh ho vzkřísil z mrtvých."); dále krátké jednotky podání, tzv. "formy", které mohou mít rozsah v sobě uzavřeného vyprávění nebo řeči (např. vyprávění o zázraku, podobnosti); a konečně rozsáhlejší jednotky, tzv. "druhy", které prakticky představují celé knihy (v Novém zákoně to jsou evangelia, Skutky apoštolů, dopisy, Apokalypsa). V jednotlivostech o tom bude řeč v kap. 2.

3. Metoda historie redakce:

Ta chce zkoumat daná pojetí biblických knih, zvláště evangelii. Snaží se poznat, jakými konkrétními zájmy a jakými teologickými představami byli vedeni autoři (redaktoři), když pořádali látku, jež jim byla předána, a spojovali ji v jednotu, výsledky tohoto zkoumání dovolují, aby se např. mluvilo o zvláštní teologii každého jednotlivého evangelisty a rozpoznávaly se zvláštní záměry jeho hlásání.

Střízlivé postupování podle těchto metod - začali jsme je v tomto sešitě a v následujících budeme pokračovat - není v žádném případě znamením nevěry, která by v písmě sv. neviděla nic víc než nějaký historický dokument. Spíše je možno z věřícího přesvědčení vyvodit, že Bůh vzal do svých služeb svobodné lidi se všemi lidskými podmíněnostmi, aby byla Bible slovem Božím ve slově lidském.

1.27 Chápání Krista z písma v církvi

Kdo chce tedy vědět a pochopit, co věří církev o Kristu, je odkázán na Kanon církve. Ten obsahuje mnohost prvokřesťanského svědectví o Kristu. V této mnohosti je vyjádřen jeden střed. A kdo chce tento jediný střed v celé jeho mnohosti rozpoznat, potřebuje nutně také rozvážné a svědomité zkoumání a výklad textu. Toto porozumění písma sv. se ovšem musí dít ve společenství živé církve, vedené duchem svatým, aby tak ve svědectví církve bylo možno se setkat s Kristem.

1.3 Dotaz po historickém Kristu

1.31 Přístup ke Kristu skrze svědectví prvotní církve

po všem, co bylo řečeno, je jasné; prapůvodní doslovné znění Kristova kázání a prapůvodní historická podoba Ježíšova nejsou dnes bezprostředně dostupny. Svědectví o Kristu, jak je vlastní dnešní církve, spočívá na onom prvotním svědectví, jež bylo vedeno duchem svatým a v němž prvotní církve vyjádřila, jak ve své víře chápala Krista. S tímto svědectvím - v jeho mnohotvárné podobě - musí pracovat vykládání Bible. To se musí snažit porozumět tomuto svědectví. Neboť v tomto svědectví jsou slova a skutky jakoby "roztaveny", v něm jsou obsaženy, vyjádřeny, rozvinuty a vyloženy.

1.32 Smysl dotazu po historickém Ježíši

víra a exegese už tedy nemají vůbec žádnou potřebu zjišťovat, jaké bylo prapůvodní doslovné znění Ježíšova kázání a jak vypadala původní historická postava Ježíšova? Nebo má to, co dnes věda nazývá "otázkou po historickém Ježíši" i pro věřícího plný smysl? Tato otázka by byla vskutku zbytečná pro víru, kdyby křesťanství a to, co Kristus přinesl, byla nauka na čase nezávislá, jež platí nezávisle na tom, kdo ji přinesl. (srv. sešit 5/3.21) platnost matematicko-přírodovědeckých pravd je zcela jistě nezávislá na tom, kdo je našel. I obecné životní moudrosti se mohou vždy znovu potvrdit, aniž bychom se museli ptát po člověku, který je poprvé odkryl.

Křesťanská víra však spočívá ve svém nejživotnějším porozumění na historické události, kterou je v podstatě sám Ježíš Kristus, jeho život a působení. V něm učinil a řekl Bůh to, co je rozhodující pro spásu člověka.

Proto je správné, ano nutné, zjistit, zda a jak vešel Ježíš z Nazareta se svými skutky a slovy do svědectví prvotní církve. To znamená, že je nutno na jedné straně se tázat pomocí prostředků přísného historicko-kritického bádání, jak Ježíš sám sebe chápal, co konal a učil. Na druhé straně zkoumat pomocí týchž prostředků, zda je Kristus - jak jej dosvědčuje víra prvotní církve - nakonec týž Ježíš z Nazareta, kte-

rý žil ve svém čase a mezi lidmi svého času.

Tato otázka, v níž může dojít k výsledkům jen tehdy, bude-li zpětně probrána celá záležitost podání (tradice), nemá být v tomto sešitě vysloveně položena a probírána, (bude tématem sešitu č.8). V první řadě se tu ptáme po mnohoznašném svědectví prvotní církve o Kristu, skrze něž je dán též vlastní přístup ke Kristu. V této mnohosti se také ukáže jednotící "střed", v němž se setkají všechna rozmanitá svědectví prvotní církve o Kristu a z něhož vyjdou. Otázka po historickém Ježíši se přitom objeví jen příležitostně na okraji.

2. DRUHY, FORMY A FORMULE NOVOZÁKONNÍCH SVĚDECTVÍ O KRISTU

V následujícím se pokusíme dokázat existenci různých druhů, forem a formulí (srv. l. 26. 2) v Novém zákoně, charakterizovat jejich svéráz a ukázat jejich zvláštní význam pro věřící svědectví o Kristu.

2.1 E v a n g e l i a

2.11 Druh "evangelium"

Mezi literárními druhy, jež se nacházejí v novozákonních spisech, je jeden zvlášť originelní, tzn. předkřesťanský není dokázán (jako třeba ostatní novozákonní druhy, např. dopisy): druh "evangelium".

Slovo evangelium pochází z řečtiny a značí "dobrou zvěst" nebo "vítěznou zvěst". V Novém zákoně je chápána jako "spásná zvěst". Marek začíná své evangelium takto: "Začátek evangelia o Ježíši Kristu, Synu Božím." (Mk 1,1)

Druh "evangelium" možno přičíst evangelistovi Markovi, jehož evangelium je považováno za nejstarší. Ostatní evangelisté se řídí ve výstavbě i osnově příkladem Markova evangelia. Druh, literární forma, kterou nazýváme evangeliem, je svým obsahem, tčtiž zvěstováním, "věcí", zvěstí Kristovou tak určena a s tímto obsahem tak úzce spjata, že můžeme říci: druh "evangelium" má svou příčinu v hlásání Kristova svědectví v nejstarší církvi.

2.12 Výstavba evangelií

Čtyři evangelia mají společné jádro či základní stav. Jako vrchol představují Ježíšovo utrpení a smrt, jež je přemožena zmrtvýchvstáním. Tomuto vyvrcholení předcházejí scény a řeči z veřejného života Ježíšova. ve všech evangeliích začínají křtem Ježíšovým. Obecnost tohoto základního stavu spočívá v tom, že je obsažen již v nejstarším evangeliu, tj. v Markově.

pozdější evangelia (Mt, Lk, Jan) rozšiřují tento stav ze dvou stran; přinášejí události, jež leží před veřejným životem Ježíšovým a události související s jeho zmrtvýchvstáním.

A tak rozšiřuje Mt a Lk pohled na Ježíšovo "dětství" a Jan pohled do "předsvětské" existence a všichni tři rozšiřují naše pohledy na události kolem zmrtvýchvstání.

Vzájemná závislost především prvních tří evangelistů je patrná zřetelně zvláště tehdy, jestliže jejich evangelia otiskneme vedle sebe, abychom je přehlédlí jedním pohledem (uděláme "synopsi" - jednotící pohled prvních tří eva ngelií). Uvidíme, že Mt a Lk přejali od Mk zjevně přesné schéma výstavby a bezmála celý text (ovšem přeformulovaný a příležitostně přestavěný) - to je "společný materiál" těchto evangelistů. Nadto ještě doplnili Mt a Lk svá evangelia z jiných pramenů, které jim byly společně k dispozici, a ze zvláštních zdrojů, jež byly k dispozici každému z nich jednotlivě. To je "zvláštní materiál" Matouše a Lukáše. Na základě možnosti tohoto úzkého srovnání nazýváme Matouše, Marka a Lukáše "synoptiky". Evangelium Janovo se nedá zařadit do tohoto synoptického srovnání. Není zcela jisté, zda jeho autor synoptiky znal.

2.13 Yadoucí zájem jednotlivých evangelistů

Vycházíme-li z této dvojí skutečnosti, totiž z jednotného základního stavu a jeho rozšíření do tří pozdějších evangelí, můžeme si položit otázku, co vedlo k tomuto rozšíření. Původ pro to bude nutno hledat ve zvláštním zájmu, ve zvláštních potřebách, které ovlivnily evangelisty nebo obce, k nimž se obracely.

Tímto zjištěním není řešeno, že tento materiál, protože byl později zachycen, se nemůže zakládat na dřívějších podáních.

Základní stav, jak jej nalézáme u Marka, znamená především; pozemský Ježíš z Nazareta, o němž zvestoval nebeský hlas při jeho křtu, že je Božím Synem, se prokázal svými činy a svou smrtí jako Syn Boží, jako Mesiáš. Matouš a Lukáš překračují tyto výpovědi. Chtějí svým vyprávěním o "dětství" Ježíšově říci, že se tento Ježíš nestal Mesiášem teprve při křtu, nýbrž že jím byl od začátku. Janovo evangelium vede tuto linii ještě dále, když ve svém prologu (Jn 1,1-18), tvrdí, že "slovo" existovalo již "na počátku" (před stvořením člověka, od věčnosti).

I z hlediska zmrtvýchvstání Ježíšova se tradice evangelíí rozšířila; zatímco Marek Ježíšovo zmrtvýchvstání historii o

nalezení prázdného hrobu takřka jen naznačuje (konec dnešního evangelia Markova Mk 16,9-20 je pozdější doplnění z látky jiných evangelií), Matouš, Lukáš a Jan poskytují řadu údajů o zjevení zmrtvýchvstalého učedníkům. Svými skutky apoštolů připojil Lukáš ke svému evangeliu celou knihu o působení zmrtvýchvstalého. Tento směr vývoje ukazuje zájem o další působení zmrtvýchvstalého a význam povýšeného pána pro církev.

2.14 Evangelium jako rozvoj vyznání Krista

A tak se ukazuje, že druh "evangelium" vznikl jako rozvinutí věty víry: Ježíš Nazaretský je Boží Syn a Mesiáš. U Marka je tato věta zdůvodněna a názorně vysvětlena ve vyličení skutků a smrti (a vzkříšení) Ježíše. V ostatních třech evangeliích přistupuje k tomuto zdůvodnění ještě argumentace z "prehistorie" a z (velikonoční) "post-historie".

2.15 Zvláštnosti Kristova obrazu v jednotlivých evangeliích

Na základě toho, co je všem evangeliím společné, vyvine každé evangelium vedení svým zvláštním důvodem zvěstovat Krista svůj vlastní obraz Ježíše. Ačkoliv musí být tento obraz posuzován z celkového pohledu na Krista, z celku "teologie" jednotlivého evangelia, přece můžeme uvést následující zvláštnosti; (podle Rudolf Schnackenburg, Art. "Jesus Christus. II. Neutestamentliche Christologie" in: Lexikon für Theologie und Kirche, Band 5, Spalte 932-940)

Markův obraz Kristův je ovládán teologií (teologie Božího Syna, srv. 3.22), která vypracovává pro pozemské působení Ježíšovo tajemství Mesiáše a nepochopení učedníků; nad jeho utrpením šíří nejhlubší tmu a přece uvolňuje výhled na zmrtvýchvstání, vyvýšení a poslední příchod.

U Matouše se setkáváme s "církevním" obrazem Krista. Ježíš se musí vypořádat s vlastním národem, který v něj nevěří, přestože písmo slibovalo jeho příchod. Je "Syn Davidův", který naplní všechnu spravedlnost, přestože je nevinný, je odsouzen a trpí. Zjeví se jako Mesiáš, jako poslední Bohem poslaný, jako "Syn" po všech prorocích. Zvláště horské kázání ukazuje,

že vystupuje s největší autoritou. Založí novou obec Boží a dá jí svá nařízení. Jeho vlastní, tj. učedníci, ho vyznávají jako "Syna Božího". po svém zmrtvýchvstání je pošle ke všem národům, s vládnoucí mocí mu propůjčenou a s mocí uzdravovat.

U Lukáše je Ježíš pomocník, plný soucitu, lékař (uzdravení mnoha nemocných), spasitel hříšných a obhájce chudých. Na tehdejší dobu má nezvykle velikou vážnost před ženou. Nebojí se mocných. Je dobrotivý ke všem. Je zbožný a trpělivý v utrpení. Krátce: Je "zachránce", který - ještě v působení svých poslů - zvěstuje spásu celému světu.

Mimo svědectví o existenci Kristově ještě před stvořením světa zdůrazňuje Janovo evangelium především toto; Kristus se jeví jako ten, který jedinečně a absolutně zjevuje Boha, zcela jako slovo Boží. protože je ztělesněním nebeského světa Božího, zjevuje nakonec sebe sama. Toto sebezjevení Ježíšovo se děje k spáse člověka; jako zjevující přináší Ježíš "život". Cesta tohoto vykupitele je popisována jako sestoupení z nebeského světa a jako znovuvystoupení do nebeské slávy. vtělení "slova" je skutečné přijetí těla (z masa a krve), plné vstoupení božské osoby do lidské sféry.

2.16 o t á z k y k o p a k o v á n í

- 1) jaký základní stav vykazuje druh "evangelium"?
- 2) Která rozšíření látky nad rámec Marka vykazují ostatní evangelisté? Co tímto rozšířením bylo sledováno?
- 3) zaznamenejte vždy tři charakteristické rysy, jež přesněji určují Kristův obraz v jednotlivých evangeliích.

2.2 J e d n o t l i v é f o r m y v y p r á v ě c í t r a d i c e o K r i s t u

2.21 p ř e d e m z f o r m o v a n é t e x t y v e v a n g e l i í c h

V následujících řádcích musíme jít ještě zpět za evangelia, o nichž je řeč. Evangelní bádání, tzv. historie formy, ukázalo, že evangelia nepoužívala jen písemných pramenů, nýbrž především ústně předávaný materiál. Evangelisté nenapsali

jednoduše právě jen ze své paměti vše, co je obsahem evangelií (srv. v tomto sešitě 1.24).

Musíme si uvědomit, že tato tradice, pojatá do evangelií, je už "zformovaná", tzn. obsahuje slovně dávno pevně zpracované jednotlivé události. O těchto formách chceme nyní mluvit.

Na prvním místě jmenujeme ony formy, které mluví o Ježíši způsobem "vyprávěcím". Nemohou zde být podány v plném rozsahu. Nakolik je zde však uvedeme, natolik se má ozřejmit jejich "christologická" nosná síla. To znamená, že se pokusíme objasnit, jaký význam mají pro "christologii" - tedy pro nauku o Kristu. pojednáme o následujících formách: o paradigmatech (2.22), o rozpravách s odpůrci (2.23), o zázračných událostech (2.24), o událostech z utrpení (2.25).

2.22 paradigmata

Slovem paradigma ("příklad", "vzorový příklad") označujeme (dle evangelního exegety Martina Dibeliusa) krátké, v sobě uzavřené vyprávění o Ježíši, "příklad z jeho života". Ucelenost a "zaokrouhlenost" na začátku i na konci ukazuje, že tato jednotlivá událost byla původně vyprávěna izolovaně. Je upuštěno od podrobného, portrétujícího líčení zúčastněných osob. Spíše jde jen o působení, jež vyběhá z Ježíše a zasahuje lidi. Styl je povznášející - chce nábožensky pohnout. Obyčejně vystupuje do popředí nějaký Ježíšův výrok jako zvlášť důležitý.

K této formě se počítají především následující úryvky z Markova evangelia:

uzdravení ochrnutého (2,1-12)
otázka o postu (2,18-22)
trhání klasů (2,23-28)
uzdravení ochrnuté ruky (~~2,23~~ 3,1-6)
Ježíšovi příbuzní (3,31-35)
žehnání dětí (10,13-16)
peníz daně (12,13-17)
pomazání mastí v Bethanii (14,3-9)

K důkladnému pojednání vezměme vyprávění Mk 2,18-22. (Vezměte si text a pokuste se rozpoznat uvedená poznávací znamení paradigmatu):

Jestliže se ptáme s ohledem na náš páměr po christologic-

kém obsahu tohoto vyprávění, zjistíme následující; Kristu není dáno žádné zvláštní "čestné jméno", tzn. není mu dán žádný jiný titul mimo ty, s nimiž se běžně setkáváme v písmě sv. (např. Mesiáš, Syn člověka, Syn Boží), aby byl vyjádřen význam Ježíšův, jeho "důstojnost", jeho "úřad", propůjčený mu Bohem. Nazývá-li se sám ženichem, je to jen přirovnání, které poukazuje na to, že jeho učedníkům nadešla radost z času vykoupení, radost, jež se rovná svatebnímu veselí. Do této situace se nehodí půst; ten náleží k situaci smutku. Slova o "novém plátně na starém oděvu" a o "novém vínu ve starých měchách" nám mají dát poznat, že Kristem začatá doba spásy prolomila starý čas. právě tak je tento text výpovědí o nesrovnatelném významu Ježíše a jeho příchodu.

2.23 Kristovy rozpravy s odpůrci

V rozpravách s odpůrci se jedná o vyprávění o Ježíšově střetnutí s protivníky. Takovýto spor je obyčejně vyvolán určitou událostí (např. vyčištění chrámu, pobídka uzdravenému v sobotu, aby odnesl své lůžko). (Srv. H. Zimmermann, Neutest. Methodenlehre, Stuttgart 1967, 154n)

Jako příklady mohou sloužit následující texty z Marka:
otázka, co je čisté a nečisté (7,1-23)
rozlučka manželství (10,2-12)
otázka plné moci (11,27-33)
největší přikázání (12,28-34)

Chceme ukázat zvláštní známky této formy na příkladu. Vezměme Mk 11,27-33. Otázka nepřátel "Jakou mocí to konáš?" se vztahuje na předchozí vyčištění chrámu Kristem (11,5-19), tedy na konkrétní událost. V rozhovoru se střídá - tak jako v současných vědeckých rozhovorech a disputacích odvěrníků v písmě - otázka a protiotázka; na otázku odpůrců následuje otázka Ježíšova. Svou odpovědí odhaluje protivníkovu slabou stránku; musí si přiznat: "Nevíme." Nato odepře Ježíš odpověď na první otázku ne příteli.

Ani v tomto textu se neobjeví žádný christologický titul, v němž by přímo a nějakým slovem bylo řečeno, kdo je Kristus. přesto se stalo zřejmým; Ježíš si činí nárok na nezměrnou

moc. Jeho protiotázka znamená, že existuje naprostá moc, která nepochází "od člověka", nýbrž z nebe, od Boha. Avšak toto pojednání vyvolává u zástupců přehnané zbožnosti odpor.

2.24 zázračné události

Již u paradigmát byla připojena některá vyprávění o zázračích, ale oč vlastně šlo, nebyl vůbec zázrak sám, nýbrž nějaký výrok Ježíšův, který vyjevil a ozřejmil jeho požadavek moci, jeho plnou moc (např. Mk 2,1-12, když Ježíš poukazuje na fakt, že má moc odpouštět hříchy). U zázračných vyprávění, o nichž pojednáváme nyní, je zázrak sám centrem vyprávění; tady chtějí samy mocné činy Ježíšovy ukázat jeho nadzemskou, anoběžskou moc a vylíčit ohlas, jaký měla u lidí.

Tento druh zázračné události je líčen dle schématu, který se dá doložit i v okolním světě Nového zákona. Dá se s Willi Marxnenem (per Streit um di Bibel, Gladbeck i. Westf. 1965, 53f) popsat takto:

"Nejdříve je líčena tíha nemoci nebo bolesti, přičemž je zdůrazněno, že se již mnozí snažili tuto nemoc či utrpení léčit. Tím je podtržena velikost následujícího zázraku. Pak následuje setkání s divotvůrcem, který přinese uzdravení. To se děje často za obřadných manipulací (dotekem, nanesením sliny divotvůrcovy na nemocný orgán, pronášením nesrozumitelných slov.) Jakmile dojde k uzdravení, je ihned jeho výsledek zveřejněn. Chromí chodí a odhazují berly, nebo odnášejí svá nosítka. Konečně následuje závěrečný chór, při němž okolostojící vyjadřují svůj úžas a nadšené chvály divotvůrci."

podle tohoto schématu jsou vyprávěny následující úryvky Markova evangelia:

- uzdravení ženy trpící krvotokem (5,25-34)
- uzdravení hluchoněmého (7,32-37)
- uzdravení slepého (8,22-26)

Naším příkladem ať je Mk 7,32-37. (pokuste se opět napřed sami vystihnout charakteristické formální znaky.)

Zadívejte se na postavu Kristovu. Opět zjistíme, že nebyl načrtnut žádný portrét. Přitom nebyl ani Ježíš ani nemocný podřízen psychologickému pozorování; prostě se o Kristu vypráví. Co dělá, je naplněním mesiášského proroctví Iz 35,5: "tehdy otevřou se oči slepých a uši hluchých." Ježíš je ten, jenž "vše dobře učinil." Závěrečný chór vyznává nové stvoření, které Ježíš vede vzhůru (srv. Gen 1,31: "Bůh viděl vše, co

stvořil a hle, bylo to velmi dobré.") V Ježíši se naplnila starozákonní mesiánská očekávání spásy. Potud je větší než každý divotvůrce nebo kterýkoliv muž Boží. Jeho mocný čin má určitý smysl, který je spouštěm znamením. Jeho jednání je příchod nového vykoupeného světa.

2.25 Historie vykoupení

Zatímco běžné podání o Ježíši spočívá na malých jednotlivých vých vyprávěních, je utrpení nejstarší souvislý kus Ježíšovy historie, vyprávěná křesťanstvem. To se dá ještě dnes rozeznat, zkoumáme-li podrobněji text.

V novozákonním bádání je téměř obecně přijato, že to nebyl Marek, kdo jako první vyprávěl o utrpení Ježíšově v souvislém sledu, nýbrž už existovala historie utrpení, kterou asi použil jako předlohu. Lukáš měl pravděpodobně - mimo pašijí Markových - k dispozici ještě jinou historii utrpení. A zdá se, že pašije Janovy jsou závislé od tradic, které synoptikové neznali.

To, že historie utrpení byla vyprávěna záhy a souvisle tkví jistě ve skutečnosti, že smrt a zmrtvýchvstání Ježíšovo představují jádro prvokřesťanské zvěsti. To ukazují první formule vyznání, např. Řím 10,9 (srv. v tomto sešitě 1.26, 2.) nebo i 1.Kor 15,3-5: "především jsem vám totiž podal to, co jsem také já přijal; Kristus zemřel za naše hříchy podle písem; a ~~zjevil se petrovi a potom dvanácti~~ byl pohřben a vstal z mrtvých třetího dne podle písem; a zjevil se petrovi a potom dvanácti." (Srv. i v tomto sešitě 2.4)

Souvislá zpráva o utrpení však nechce vlastně odpovědět na historickou otázku: jak došlo k smrti Kristově? Chce především charakterizovat události utrpení jako události Bohem chtěné a pro spásu důležité. proto je též na mnoha místech pašijí citován starý zákon, aby se zdůraznilo, že Mesiášova smrt byla chtěna od Boha. proto nemůže být historie utrpení označována jako vlastní historická zpráva, ani jako "povznášející traktát", nýbrž pouze jako spásně-historické vyličení. Jde v něm o výklad Ježíšovy smrti jako smrti za lidi, smrti za jejich spásu. Na to odkazují též "znamení" při Kristově smrti; tma v pravé poledne (Mk 15,33), roztržení opony chrámové (Mk 15, 38)

2.3 Podání výroků Kristových

2.31 Hotová látka v prameni podání Q

Oběma pozdějším synoptickým evangeliím, totiž podle Matouše a Lukáše, slouží za základ společný pramen, který oba evangelisté (mimo Marka) použili.

pro názornost porovnejte následující text z Mt, Mk, Lk, které jsou zde synopticky seřazeny. (viz níže)

Matouš a Lukáš mají ve střední části téměř doslovný text, který chybí u Marka. Je zřejmě čerpán z jednoho společného pramene. Z tohoto pozorování, které můžeme učinit na mnoha místech u synoptiků, se dá vysoudit jmenovaný pramen, protože obsahuje převážně mluvenou látku, je nazýván pramenem řečí, neboli pramenem logií (ve vědě je označován zkratkou Q). K němu náležela např. již většina "materiálu" horského kázání a také mnohá Ježíšova podobenství.

Mt 12,26-29	Mk 3,26-27	Lk 11,18-22
26 "Vymítá-li satan satana, není sám v sobě jednotný; jak tedy obstojí jeho království?"	26 Také satan, povstane-li sám proti sobě, není jednotný; nebude moci obstát, nýbrž bude v koncích.	18 Je-li tedy satan sám v sobě nejjednotný, jak tedy obstojí jeho království? Neboť pravíte, že já s pomocí Belzebuba vymítám zlé duchy.
27 A jestliže já vymítám zlé duchy s pomocí Belzebuba, s čí pomocí je vymítají vaši synové? proto budou oni vašimi soudci.		19 A vymítám-li já zlé duchy s pomocí Belzebuba, s čí pomocí (je) vymítají synové vaši? proto oni budou vašimi soudci.
28 Vymítám-li však já zlé duchy duchem Božím, přišlo k vám království Boží.		20 Vymítám-li však moci Boží zlé duchy, přišlo k vám království Boží.
29 Anebo jak může někdo vejít do domu silákova a pobrat jeho nářadí, nesváže-li dříve siláka? potom teprve vyloupí jeho dům."	27 Nikdo nemůže vejít do domu silákova a pobrat jeho nářadí, dokud napřed nesváže siláka; potom teprve vyloupí jeho dům.	21 Když si ozbrojený silák hlídá dvůr, jeho majetek je v bezpečí. 22 Když přijde silnější než on a přemůže ho, odejme mu všechny zbroj, na

Lk 11,22(pokrač)

niž spoléhal a
rozdělí jeho ko-
řist.

Za pramenem řeči stojí ústně předávané jednotlivé úseky, ano i jednotlivá slova (řecky logia, jednotné číslo logion - "jednotlivé slovo"). A tady by měla být tato jednotlivá slova, malá rčení dotázána na jejich chrastologii, tzn. jak vykládat jejich výpovědi o Kristu. Jde o slova proročká (2.32), slova moudrosti (2.33), slova zákona (2.34), podobenství (v užším slova smyslu), parabolu, alegorii, příklad, obraznou řeč (2.35), výroky pronesené v první osobě (já-slova) (2.36), slova následování (2.37).

2.32 Slova proročká

V tzv. "slovech proročkých" oznamuje Kristus lidem spásu, tak jak to dělali již proroci Starého zákona. U něj to však není jen spása budoucí. Ohlašuje spíše Boží vládu jež se bezprostředně blíží a jeho vystoupením uskutečňuje.

Tak ohlašuje třeba nadcházející spásu jako vládu Boží: "Neboj se, malé stádo; Neboť se zalíbilo vašemu Otci dát vám království." (Lk 12,32) Nebo blahoslaví učedníky, protože v Ježíši prožívají nástup Boží vlády; Blahoslavené oči, které vidí, co vy vidíte." (Lk 10,23)

Kristus však také hrozí těm, kteří se uzavírají nadcházející-
cí Boží vládě; "Běda ti, Chorazim! Běda ti, Bethsaido; Neboť kdyby se byly udály v Tiru a v Sidonu zázraky, které se staly u vás, byli by se již dávno (jejich obyvatelé) dali v žíní a popelu na pokání. (Lk 10,13) Napomíná k bdělosti; "Mějte se na pozoru, bděte, neboť nevíte, kdy ten čas nastane." (Mk 13,33) Mluví o náhlém příchodu Syna člověka, avšak odmítá předběžný výpočet této události; Řeknou vám; ,Hle tu jest' nebo ,Hle, tam jest' Neodcházejte ani nepátrejte! Neboť jako blesk se blýská od jednoho konce pod nebem a září (až) do druhého konce pod nebem, tak bude Syn člověka v svůj den." (Lk 17,23-24)

2.33 Slova moudrosti

pod heslem "slova moudrosti" můžeme shrnout tvary, s nimiž se setkáváme již v tzv. "literatuře moudrosti" starého zákona (např. v knize přísloví, v knize Ježíše Siracha), které ~~jsou~~ však také nacházíme i mimo Bibli; moudré průpovědi, hádanky, obrazná rčení, přísloví apod. Můžeme sem počítat i mnohá slova napomenutí a blahoslavenství.

Uvádíme;

"prorok není bez úcty, leda v své otčině, v svém příbuzenstvu a ve svém domě." (Mk 6,4)

"Neboť čím srdce plné, tím ústa přetékaají." (Lk 6,45)

"Nemůže být ukryto město ležící na hoře." (Mk 5,14)

přirozeně může tak být Ježíš začleněn do řady různých učitelů moudrosti. Je však třeba konstatovat, že obecně lidská moudrost průpovědí získává svůj konkrétní význam skrze situaci, v níž je použita. Přirozeně to musíme uvážit i u Ježíše. Jestliže řekl např. obrazně; "vždyť ani lampu nezsvěcují a nestavějí ji pod kbelík, nýbrž na svícen, aby svítila všem v domě" (Mt 5,15 - Lk 11,33), pak chce toto slovo - možná už používané jako lidové rčení - v Ježíšových ústech říci; Ježíš se nechce šetřit, nýbrž chce předat své poselství lidem, i když bude nenáviděn a pronásledován. Slovo tak dostává "christologickou" sílu výpovědi. A tak již záhy je obecným povědomím; "Hle, tů je více než Šalomoun (Lk 11,31n - Mt 12,41n). Ježíš převyšuje příslůvečného "mudrce" a sběratele průpovědí Šalomounových.

2.34 Slova zákona

Ve "slovech zákona" dává Ježíš příkazy svým učedníkům.

Staví se přitom autoritativně k židovskému zákonu.; "Sobota je pro člověka, ne člověk pro sobotu." (Mk 2,27) Nebo s odvoláním na písmo zdůrazňuje nové stanovisko - např. s odvoláním na Gen 1,27 a 2,24 dává nový příkaz pro manželství; "Co tedy Bůh spojil, člověk nerozlučuje!" (srv. Mk 10,3-9)

Církev shromáždila záhy Ježíšovy příkazy, uplatnila je ve své nové situaci a z části z nich sestavila řád pro své obce, jak to nacházíme např. v 18. kapitole evangelia Matoušova. Je

však jisté, že mnohá z těchto slov zákona a mnohá pravidla pocházejí z dob Ježíšova společného života s učedníky před zmrtvýchvstáním; Ježíš jim dal opravdové příkazy.

S ohledem na Ježíšovy příkazy by jej bylo možno zařadit mezi současné učitele zákona. Je však jasné, že se jeho příkazy lišily od těch, které dávali židovští učitelé zákona - rabíni a dokonce jim odporují. Je-li Ježíš v evangeliu vyličen jako ten, kdo může vlastní autoritou vykládat zákon Boží (srv. 5,21-48: "Slyšeli jste, že bylo řečeno starým...já však pravím vám"), pak je to možno nakonec pochopit jen z víry prvotní církve, že svou autoritu plně prokázal svým zmrtvýchvstáním.

2.35 podobenství

pod slovem "podobenství" chápeme řadu forem, které vyprávějí způsobem obrazné řeči. v evangeliích se vyskytují především následující formy podobenství: podobenství v užším slova smyslu, paraboly, alegorie a vyprávění s použitím příkladu.

1. podobenství v užším slova smyslu je jednoduché přirovnání. použije se jazykového obrazu, jímž se má osvětlit určitá věc a stát se srozumitelnější. v každém přirovnání musíme tedy odlišovat "obraznou polovinu" od "poloviny věcné". obrazná polovina líčí obyčejně známou událost všedního dne, ze života přírody apod. touto událostí je pak ilustrováno to, co je zamýšleno, co se má objasnit - totiž ona věcná část. zamýšlená věc nemusí být výslovně vyjádřena, ale musí z vyjádření vyplývat. přirovnání se obyčejně vztahuje pouze k jednomu bodu přirovnání. (tento bod se nazývá "tertium comparationis".)

Vysvětleme to na příkladě Mk 4,26-29:

"Tak se děje v království Božím, jako když člověk zaseje símě do země. zatím co sám spí, a vstává, v noci a ve dne, símě vzchází a vzrůstá; on však neví, jak. Neboť země sama od sebe vydává plod, nejdříve stéblo, potom klas a nato pak plné zrno v klasu. Když pak se ukáže zralý plod, ihned pošle (člověk) srp, neboť nastala žeň."

v obrazné polovině přirovnání je položen důraz na fakt, že setba roste bez spolupráce rozséváče - "sama od sebe" - a přináší užitek. přeneseno na věcnou rovinu je království Boží, královská vláda Boží objevena jako střed přirovnání a tím jako

vlastní výpověď: Boží království roste silou svého začátku, silou hlásání Ježíšova, tak nezadržitelně, jako žeň setby. Jde jen o tento rys. U přísné srovnávací formy není možno vyvozovat jiné charakteristické rysy.

Jako v podobenství o semeni, jež roste samo, je i v mnoha jiných přirovnáních Ježíšových zamýšlena vlastní věc jeho hlásání: královská vláda Boží, jež začíná působením Kristovým.

2. K podobenství v širším slova smyslu počítáme parabolou, alegorii, vyprávění s použitím příkladu a obraznou řeč. Krátce je zde také charakterizujeme:

Zvláštní známkou paraboly (řecky "poučné vyprávění") je vybavení obrazu malými vedlejšími rysy (znaky). V protikladu k "přirovnání v užším slova smyslu" nevypovídá parabola o tom, co činí každý (a snad vždycky), nýbrž o tom, co někdo jednou učinil, tedy o jednotlivém případě, vzbuzujícím rozruch. Vyprávění - i krátké - je napínavé a vzbuzuje údiv (srv. "parabola o dělnících na vinici." Mt 20,1-15).

V alegorii jsou mnohé jednotlivé znaky věcné a obrazné položeny ve vzájemném vztahu. Proto tomu není jako v přirovnání v užším slova smyslu a v parabole - zde tedy neslouží jen jeden rys jako bod srovnání (viz alegorický význam podobenství o rozsévači v Mk 4,14-20).

Ve vyprávění s použitím příkladu, které používá nápadně jen Lukáš, chce se zpřístupnit nábožensko-mravní myšlenkový pochod vyprávěním příkladu: "Jdi a čiň i ty podobně" (Lk 10,37). Nejznámější z těchto vyprávění je o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,29-37) a o farizeovi a celníkovi (Lk 18,9-14).

Zvláštní formu podobenství představuje obrazná řeč či řeč hádanky, kterou používá pouze Janovo evangelium. Jako příklad uveďme řeč o dobrém pastýři (Jan 10,1-18). Obrazným vyličením může každý bezprostředně pochopit, kdo je Ježíš a co znamená pro své blízké.

2.36 Já-slova

K "já slovům" jsou připočítána ona slova Ježíšova, v nichž mluví o smyslu svého příchodu. "Oheň na zem jsem přišel pustit a co chci jiného, než aby se vznítily!" (Lk 12,49). "Nepo-

třebují zdraví lékaře, nýbrž nemocní." (Mk 2,17) ukazují ne-srovnatelné sebevědomí Ježíšovo, který je si vědom svého poslání od Otce.

2.37 Slova následování

"Slova následování" jsou uváděna na způsob rozhovoru; Kdo-si se obrátí na Ježíše s prosbou, aby ho směl následovat. Ježíš dá náročnou odpověď, z níž je možno rozpoznat, jak velké jsou jeho nároky, volá-li někoho, aby ho následoval. O reakci dotazovaného není zmínky.

Tak v Mt 8,21n zakazuje Ježíš učedníkovi, který ho chce následovat, pohřbit svého otce. Neúprosná tvrdost tohoto požadavku a bezpodmínenost následování ukazují, že Ježíš kolem sebe neshromažďuje žáky jako kdejaký učitel, nýbrž že povolává s jedinečnou plnou mocí - jakožto hlasatel blízkého království Božího - k neomezenému následování.

2.4 F o r m u l e

I vně evangelii, tedy např. v listech apoštolů, nacházíme v Novém zákoně výroky, které opakovaly rannou christologii, Krista, jak jej vykládala nejstarší tradice. Jmenujme tu především tzv. "formule", tj. ustálená rčení (viz v tomto sešitě 1.26.2). protože vyjadřují víru v Krista, můžeme je označit jako formule víry. Jsou-li v textu, který sloužil původně hlásání poselství víry, nebo vyznání víry, nazýváme je podle tohoto formule hlásání a formule vyznání. (toto rozlišení není vždy přesně možné.)

2.41 Formule hlásání

jako vzor formule hlásání budiž citována stará formule z 1.Kor 15,3-5:

"Kristus zemřel za naše hříchy podle písem;
byl pohřben a vstal z mrtvých třetího dne podle písem;
a zjevil se petrovi a potom dvanácti."

2.42 Formule vyznání

Formule vyznání se nalézá na př. v Žid 4,14:

"poněvadž tedy máme vznešeného velekněze,
který pronikl nebesy, Ježíše, Syna Božího,
drže se té víry, kterou vyznáváme!"

Podle stylu některých z těchto formulí poznáváme, že pocházejí z prvokřesťanské bohoslužby. Zvláště rozhodující bylo při jejich tvorbě křestní vyučování a udílení křtu. Dalším důvodem utváření pevných formulí byla nutnost chránit evangelium před bludnými naukami.

2.5 p í s n ě o K r i s t u

Christologickým formulím stojí velmi blízko písně o Kristu. Jsou to texty vyznávajícího a chválicího charakteru, jak je dnes známe např. z gloria a z mnohých prefací. I ony pocházejí z liturgie.

V listě k Filipánům 2,6-11 je píseň o Kristu, která byla s jistotou nalezena pisatelem listu již hotová;

"On totiž, ač božské přirozenosti, nepokládal za lup to, že je roven Bohu, nýbrž sám sebe zmařil, přijav přirozenost nevolníka tím, že se stal podobným lidem a ve svém zevnějšku byl shledán jako člověk. ponižil sám sebe, když se stal poslušným až k smrti, a to k smrti na kříži. proto ho také Bůh povýšil a dal mu jméno, které je nade všechna jména, aby ve jménu Ježíšově pökleklo každé koleno na nebi, na zemi i v podsvětí, a aby každý jazyk vyznával k slávě Boha Otce, že Ježíš Kristus je pán." (srv. Iz 45,23)

Podobně je tomu s písměni o Kristu v Kol 1,15-20; Tim 3,16. V těchto písních vystupuje do popředí především křistovo vyvýšení "po pravici Otce" - jeho ántronizace. Zdůrazňována je též jeho preexis tence - existence před stvořením světa.

2.6 J a k ý s m y s l m á m n o h o s t s v ě d e c t v í ?

Vší této mnohosti novozákonních svědectví o Kristu je jedno společné: pokoušejí se totiž vyjádřit slovem to, co Kristus byl a co v něm Bůh působil. ptáme-li se, co znamená tato mnohost výpovědí, pak musíme odpovědět: skutečnost křistovu,

kterou chtěla prvotní církev dosvědčit, není možno lidským slovem zcela vyjádřit. Kristova skutečnost vylučuje tato možnost. Ježíše není možno vtlačit do předem daných myšlenkových forem, ani není možno jej dostatečně vystihnout běžnými pojmy.

2.7 O t á z k y k o p a k o v á n í

1. Proč byli evangelisté odkázáni na podání již zformované?
2. Sestavte a krátšez charakterizujte jednotlivé formy vyprávěcí tradice o Ježíši a podání mluvené látky.
3. pokuste se shromáždit důležité christologické výpovědi, které se objevily při znázornění různých forem novozákonního svědectví o Kristu.

3. CHRISTOLOGICKÉ TITULY

3.1 Implicitní a explicitní Christologie

3.11 Tajemství Kristovo vyjádřeno v opisech

v tom, co bylo dosud řečeno, jsme se snažili vyzdvihnout, do jaké míry uvedené formy textu z evangelií a z listů obsahují důležité výpovědi o Kristu. Jinými slovy; zkoumali jsme jejich christologický význam, dosah. Jak se ukázalo, jsou v těchto textech obsaženy důležité christologické výpovědi, podstatný vnitřní obsah christologie.

Zkoumáme-li v uvedených textech celek novozákonních svědectví o Kristu, můžeme vyzdvihnout především následující obsahy víry:

Kristus je preexistující, který byl v Bohu před stvořením světa; stal se člověkem podivuhodným početím a narozením; byl vzkříšen a vyzdvižen k Bohu; a přijde znovu k soudu.

3.12 Tajemství Kristovo v "titulech"

Jestliže se prvotní církev snažila ta k rozmanitým způsobem popsat, kdo byl Kristus a co znamenal, vyjádřila ještě mimoto i nad to tuto svoji víru i v jistých výrazech (označeních). Přiřkla Ježíši různé "tituly", čestná jména, vznešené přívlastky (např. titul Mesiáš - Kristus), které značí jistým způsobem kristalizační body její víry v Krista. (přitom není v jednotlivostech jasno, zda již Ježíš sám nepožadoval ten či onen z těchto titulů). Tak se již prvotní církev snažila ve výrazných, jasně výstižných formulacích a v pevné formě vyjádřit, co o Kristu soudí a za koho svého pána v nejhlubším smyslu pokládá.

V mnohosti těchto titulů je vyjádřeno totéž, co bylo již jednoznačné v mnohosti popisovaných svědectví o Kristu; skutečnost Kristova prolamuje a přesahuje každý pojem, každé po-
myšlení. A tak i christologické tituly usilují stále novým způsobem vystihnout osobu Kristovu.

v odborné řeči označují pokusy opsat význam a existenci Kristovu, aniž by mu byl připsán vlastní titul, jakožto "implicitní christologie" (implicite - včetně, zahrnující). Snahu vyjádřit význam a bytí Ježíšovo pomocí titulů nazýváme "explicitní christologií" (výslovná, prokazatelná).

3.2 Ch r i s t o l o g i c k é t i t u l y (vznešené predi- kátý)

Zabývejme se nyní podrobněji nejdůležitějšími novozákonními označeními Ježíše - totiž následujícími: Kristus (3.21), Syn člověka (3.22), Syn Boží (3.23), Pán (3.24) a některými dalšími (3.25)

3.21 Kristus, Mesiáš

Titul "Christus" (znamená totéž co Mesiáš) se prosadil během dějin jako vedoucí "christologické" označení.

Slovo Kristus a Mesiáš mají týž smysl: pomazaný. "Christus" pochází z řeckého Christos; Mesiáš z hebrejského Maschiah.

Na tento titul můžeme nahlížet zcela po právu jako na nejstarší. Zůstává otázkou, zda se sám Ježíš označil jako Kristus, jako pomazaný (páně), jako Mesiáš. A přece okolnost, že Římané volili jako nápis na kříži označení "král židovský", dává tušit, že sám Ježíš se domáhal práva být pokládán za Mesiáše. Vždyť volba tohoto nápisu na kříži mohla souviset s vyznáním Ježíšovým, že je Mesiáš, který mohl učinit během procesu (Mk 14,61n). Jestliže totiž Ježíš během procesu přisvědčil na otázku, zda je Mesiáš, pak museli Římané se současným židovstvem chápat Mesiáše především jako politickou postavu, jako krále izraelského národa; Ježíš sám ovšem odmítal takováto politická očekávání. přesto však mohl vystupovat jako Mesiáš, protože jistá jiná očekávání, která byla spojována se současnými představami o příchodu Mesiáše, byla zahrnuta v jeho poslání.

Odhlédneme-li od toho, zda si Ježíš nárokoval titul Mesiáše, můžeme se ptát, co přivedlo prvotní církve k tomu, aby tak záhy vyjádřila svou víru v Ježíše tímto titulem. A co myslela, když tak zvláštním způsobem nazývala Ježíše "Kristem" a brzy z tohoto vzniklo dvojité jméno "Ježíš Kristus"?

V Ježíšově čase byl Izraelem očekáván příchod Mesiáše. I když představy, které o Mesiáši ~~byly~~ existovaly, nebyly jed-

notné, přece jen v něm byl spatřován ten, který měl z příkazu a z plné moci Boží přinést spásu, písmem zaslíbenou. Ani o této spásě neexistovaly žádné zcela jednotné představy. Všem očekáváním však bylo společné, že Bůh splní svá zaslíbení, že svým vyvoleným prokáže laskavost a že vybuduje své království pokoje mezi lidmi. právě toto očekávání říše pokoje mohlo vést k již zmíněnému zúžení mesiánského očekávání na čistě politického "mesiáše" a osvoboditele.

Ochtěla-li prvotní církev správně a platně vyjádřit, co pro ni Ježíš znamenal a jak ho v životě zakoušela, pak se jí mohl, ano musel nabídnout mesiánský titul; v Mesiáši byla očekávána rozhodující osoba toho, který přináší spásu, a Ježíš byl, takto chápán; jako osoba nesoucí spásu, v níž se rozhoduje spása či záhuba lidstva. (politické zúžení očekávání mesiáše bylo odmítnuto Kristem samým i prvotní církví.)

To, co církev se zmrtvýchvstalým prožila, vedlo dále k prohloubení obrazu Mesiáše. Již ve Starém zákoně byla správně přiznána budoucímu Mesiáši královská moc a vznešenost, v Ježíši, o němž se vědělo, že vyvýšen "sedí po pravici Boží". Byl pokládán za vládce a soudce konce věků, jemuž byla Bohem svěřena všechna moc.

Toto plné pochopení Mesiáše přispělo též k tomu, že byl Ježíš označován jako "pán" (ve zvláštním slova smyslu), jako "Kněz" a jako "Syn Boží" (srv. 3.23 - 3.24 - 3.25).

3.22 Syn člověka

Označení "Syn člověka" se vyskytuje v Novém zákoně zásadně jen v ústech Ježíšových. Bylo by chybou spatřovat v tomto označení snad rozdíl k pojmu "Syn Boží" a zvláště mít za to, že se chce vyjádřit právě lidství Ježíšovo. Tato výpověď se spíše odvolává na jedno místo z proroka daniela (7,13n), v němž je řeč o "synu člověka":

"viděl jsem ve vidění, v noci, a aj - s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověka; přišel až k starci velikého věku a postavili jej před obličej jeho. I dal mu moc a čest a vládu; všechny národy, kmeny a jazyky sloužiti budou jemu; moc jeho je moc věčná, jíž nepozbude, a vláda jeho nebude zrušena."

V ústech Ježíšových se nachází označení "Syn člověka" vždy jen ve třetí osobě. Ježíš mluví o Synu člověka tak, jako by

byl tento od jeho osoby rozdílný. přes toto formulování ve třetí osobě je jasné, že dle úmyslu výpovědi evangelistů je Synem člověka míněn Ježíš. Tento nálezn zaznamenal ve výzkumu dvojí směr; Někteří badatelé věří, že zde jde o původní "mesiánský" titul, který používal sám Ježíš, ostatní popírají, že by Ježíš sám sebe označoval Synem člověka.

Chceme-li v této otázce dojít k nějakému závěru, musíme jasněji nahlédnout, co je v Novém zákoně o tomto Synu člověka řečeno. Můžeme rozlišovat tři skupiny výpovědi: je řeč o přicházejícím Synu člověka, o trpícím (a zmrtvýchvstalém) Synu člověka a o současné působícím Synu člověka. nes se má běžně ně za to, že nejstarší skupina výpovědí podržuje variantu o přicházejícím Synu člověka. Vrací se v podstatných věcech k samému Ježíši, což je pro obě ostatní skupiny méně nebo zcela nepravděpodobné.

Stává se zde ovšem zřejmým, že Ježíš, i když mluvil o Synu člověka, přece jen tím jen tak beze všeho nemyslel sám sebe. To ukazuje např. místo Lk 12,8 (srv. i Mk 8,38): "pravím pak vám: kdo mne vyzná před lidmi, toho i Syn člověka vyzná před anděly Božími."

Avšak i kdyby se zdálo, že je zde poznatelný rozdíl mezi "Synem člověka" a Ježíšem, přece jen tato slova jasně říkají, že postoj člověka k Ježíši a k jeho zvěsti rozhoduje s konečnou platností o jeho spáse. Syn člověka - soudce posoudí člověka podle jeho rozhodnutí pro Ježíše nebo proti němu. Z toho tedy přece jen vyplývá, že i v ústech Ježíšových existuje krajně úzké spojení mezi Synem člověka a jím samým.

V každém případě prvotní církev a synoptická evangelia míní slovy "Syn člověka" jednoznačně samého Ježíše. protože se dá rozpoznat, že mezi výpovědmi o Synu člověka jsou takové, které ukazují vznešenost Syna člověka, jiné zase vyjadřují jeho ponížení, můžeme právě v tomto spojení vidět ono echarakteristické chápání prvotní církve: On je ta "vznešená postava", která je vystavena ponížení v utrpení. Možná, že se toto spojení vrací již ke knize daniel, či snad právě přece jen k Ježíši samému.

Je těžké vysvětlit jednoznačně původ a význam titulu Syn

člověka. Zřejmě nebyl chápán brzy ani v pohansko-křesťanských obcích prvotní církve - vždyť se v Novém zákoně - mimo synoptická ebangelia - vlastně už nevyskytuje.

3.23 Syn Boží

Titul "Syn Boží" je pokládán výrazně za "nejvyšší" a nejcharakterističtější pro Ježíše. Není jisté nejstarší, třebaže není dnes zcela oprávněné přeložit jeho vznik do helenistického křesťanství (tj. řecky mluvícího), stejně neoprávněné bylo někdy tvrzeno, že byl Ježíš označen jako Syn Boží s odvoláním na pohanské představy o "synech bohů" nebo o "božích lidech".

Chceme-li tento titul poctivě vysvětlit, musíme vzít v úvahu dvě vývojové linie, které nejdříve měly různý směr. V Novém zákoně jsou dva druhy textů; v prvním je "Syn Boží" používán jako jméno hodnostní (pro označení důstojnosti); druhý obsahuje výpovědi samotného Ježíše, že je "Synem".

- 1) "Syn Boží" jako označení hodnosti; Ježíš si sám nikdy výslovně neosoboval hodnostní označení "Syn Boží". Nejstarší používání tohoto jména označujícího důstojnost možno zaznamenat v Řím 1,3n a v Sk 13,33.

Tak stojí v Řím 1,1-4, kam Pavel vestavěl starou formuli víry: "Pavel, služebník Krista Ježíše, povoláný apoštol a vyvolený (ke kázání) evangelia Božího, které (Bůh) zaslíbil svými proroky v písmech svatých - o jeho Synu, jenž podle těla vzešel z potomstva Davídova, podle božské přirozenosti se však prokázal svým zmrtvýchvstáním jako přemocný Syn Boží."

Toto místo se jistě opírá o 2 Sam 7,14 kde slibuje Bůh Davidovi potomka, jehož královský trůn bude navždy upevňovat. Tady mluví Bůh o tomto Davidovu synu: "Chci mu být otcem a on mi bude synem."

V Řím 1,3n je jasně navázáno na židovské pojetí mesiáše jakožto potomka Davidova, kterého učiní Bůh svým Synem. Zmrtvýchvstalý, vyvýšený a intronizovaný Ježíš je "Syn Boží". Jestliže je ve 4. věši připojeno "mocí" pak to může znamenat, že se Ježíš Synem Božím nestává, nýbrž že jej Bůh po jeho pozemském životě (v slabosti a poníženosti) dosadil do plnosti moci.

Výraz "Syn Boží" je u Pavla ještě prohlouben. Obsahuje

"všechnen způsob bytí Kristova" (Rudolf Schnackenburg), tj. Krista preexistujícího, vyslaného k dílu spásy, vyvýšeného a při posledním soudě zjevivšího se zachránce. Zájem pavlův však není zaměřen jediné na bytí a osobu Syna Božího, nýbrž postihuje i jeho význam pro naši spásu; "Syn Boží nám vytvořil adopci za "syny Boží" (Gal 4,5n, Řím 8,14n).

2) Ježíšovo sebevědomí jako "Syna": Ježíš označil sebe sama jako "Syna" nebo přinejménším si byl vědom svého zvláštního a výjimečného poměru k Bohu (srv. Mk 11,27; 12,6; 13,32). I když není o každém místě, které přichází v úvahu zcela jisté, zda pochází z Ježíšových úst, přece jen se v nich může zrcadlit jedinešné Ježíšovo vědomí synovství. "pravděpodobně i oslovení Boha "Abba" a exkluzivní způsob Ježíšovy řeči o svém Otci jsou svědectvím jeho zvláštního vědomí synovství." (R. Schnackenburg v článku "Sohn Gottes" v Lexikon für Theologie u. Kirche, Band 9, sloupec 853)

Obě vývojové linie se v Novém zákoně nakonec spojí, což je jasně viditelné zvláště v Janově evangeliu a v listě k Židům. při tomto spojení může být Ježíšovo vědomí synovství pokládáno za jistý základ a příčinu pro další prohlubování titulu "Boží Syn". "v prvotní církvi stojí totiž v pohledu na zmrtvýchvstání a vyvýšení Ježíšovo v popředí především titul; avšak brzy také vznikne uvědomění o Ježíšově poměru k Otci a o jeho synovském vědomí, a tak dojde ke spojení obou myšlenkových okruhů." (R. Schnackenburg, tamtéž 854) Bude nutno mít se na pozoru vkládat plný význam titulu "Syn Boží", jak jej církev během svých dějin dále rozvinula, již do těchto biblických myšlenkových okruhů. Avšak toto rozvinutí, které se událo v Duchu Božím, má jistě základ v biblických textech.

3.24 Pán (Kyrios)

S titulem "pán" - Kyrios se setkáváme v Novém zákoně velmi často. že byl Kristus již záhy v modlitbě oslovován jako "pán", svědčí 1 Kor 16,22, kde je nám předáno zvolání modlitby prfotní církve: Maran-atha (aramejsky), tj. "přijď, pane náš!" že byl Ježíši již záhy přivlastňován titul "pán" ukazuje též hymnus na Krista v dopise do Filip 2,6-11, který vznikl už před

pavlem. Označení Ježíše jako pána odvozuje se z jeho ponížení a z jeho poslušnosti. Bůh jej povýšil a dal mu všechnu moc.

"On totiž, ač božské přirozenosti, nepokládal za lup to, že je roven Bohu, nýbrž sám sebe zmařil, přijav přirozenost nevolníka tím, že se stal podobným lidem a ve svém zevnějšku byl shledán jako člověk. ponižil sám sebe, když se stal poslušným až k smrti, a to k smrti kříže. proto ho také Bůh povýšil a dal mu jméno, které je nad všechna jména; aby ve jménu Ježíšově pokleklo každé koleno na nebi, na zemi i v podsvětí; a aby každý jazyk vyznával k slávě Boha Otce, že Ježíš Kristus je pán."

věřící zkušenost prvotní církve titul pán ještě dále rozvinula a prohloubila. Obec prožívala přítomnost pána v hlásání a kultu. Jasně vědomí, že vyvýšený Kristus má převahu nad všemi mocnostmi, panstvy a božstvy (1 Kor 8,5n), vykrytalizovalo v rostoucí míře ve vyznání Ježíše Krista jakožto pána.

Možná, že se titul pán prosadil tím silněji zvláště proto, že původně židovsko-křesťanská věta vyznání "Ježíš je Kristus" byla v pohansko-křesťanském prostředí, jež nebylo obeznámeno se starozákonně-židovskou mesiánskou tradicí, jen velmi těžko srozumitelná. Protože "Ježíš - Kristus" nebyl už dále chápán jako vyznání, nýbrž jako dvojité jméno, muselo vyznání Ježíše jakožto "pána" nabýt tím většího významu.

3.25 Stručně o dalších titulech Ježíšových

Trpící služebník Boží; Na Krista se pohlíží jako na trpícího služebníka Božího ve smyslu Izaiáše 53. Přitom se myslí především na smírné působení jeho zastupitelského utrpení a smrti (srv. Mk 10,45 a 14,24 a Iz 53,10-12).

Prorok; Synoptická evangelia dosvědčují různým způsobem, že současníci Ježíšovi v něm viděli proroka (srv. Mk 6,15; Lk 13,33). Pro Janovo evangelium je označení "prorok" též charakteristické (Jan 1,21; 6,14). Toto označení navazuje pravděpodobně na deut 18,15-18, kde se slibuje, že Bůh vzbudí proroka jako Mojžíše.

Syn Davidův; ve staré formuli Řím 1,3n a na některých jiných místech je Ježíš označován jako potomek Davidův. Titul "Syn Davidův" se zdá být starým označením mesiánské důstojnos-

ti a vede zpět až k 2 Sam 7,12-14.

velekněz: List k Židům vidí v Kristu věčného velekněze (7, 1-28), který jednou provždy přinesl oběť smíru (7,27; 9,12). I ostatní novozákonní spisy narážejí na Kristovo kněžství; Řím 8,24; Jn 17,1; 2,1; Sk 1,13.

Spasitel a zachránce světa: Konečně je Kristus označován titulem, dosvědčeným i v okolním Hellenistickém prostředí; Spasitel (nebo zachránitel, řecky sotér); Fil 3,20; Lk 2,11; Sk 13,23; srv. Ef 5,23. Dle Jana 4,42 je Ježíš zachránce světa. Tit 2,13 mluví o "slávě našeho velikého Boha a Spasitele Ježíše Krista."

3.26 Otázky k opakování:

1) Co rozumíte pod pojmy "implicitní" a "explicitní" christologie" Nového zákona?

2) Nakolik navazují jednotlivé christologické tituly na představy starého zákona?

3) Které zúžení pojmu Mesiáš musel vyloučit Ježíš a prvotní církev při jeho užívání?

4) ve kterém z christologických titulů Nového zákona je dle vši pravděpodobnosti zvláště vyjádřen jedinečný poměr Ježíšův k Bohu?

4. STŘED NOVOZÁKONNÍHO SVĚDECTVÍ O KRISTU

4.1 Mnohotvárnost svědectví o Kristu

4.11 příčiny mnohotvárnosti

Ve 2. a 3. kapitole tohoto sešitu jsme se pokusili názorně vysvětlit plnost a mnohotvárnost novozákonního svědectví o Kristu. Stalo se zřejmým, že tato mnohotvárnost má své příčiny mezi jiným ve zvláštních situacích hlásání - v různých druzích obcí, v pohnutkách hlásání, také ale ve zvláštním zá-
měru a teologii těch, kteří Krista hlásali a tuto zvěst pak zaznamenávali ve spisech Nového zákona.

4.12 Význam mnohotvárnosti

Také se ukázalo, jak je možno chápat smysl této mnohotvárnosti pomocí víry a jak ji hodnotit. Skutečnost Ježíšova je tak rozsáhlá, tak tajuplná, tak "nadlidská", že překračuje daleko všechny dosažitelné lidské možnosti vyjádření. Kristovo tajemství nemůže být vystiženo žádným definujícím úkonem; může být zpřístupněno věřícímu jen cestou mnohotvárného svědectví.

4.2 Střed svědectví o Kristu

4.21 Krátká formule

Již dříve byla kladena otázka, která velmi zajímá i dnešního křesťana: Je možno ztvárnit křesťana vírou do "krátké formule? Můžeme svědectví Nového zákona o Kristu - přes jeho mnohotvárný charakter - převést na jednoho společného jmenovatele? Můžeme objevit jeho "střed"? promýšlíme-li ještě jednou vše, co bylo řečeno, musíme říci; něco podobného je možné jen podmíněně. Je těžké zachytit poznanou, bohatou zkušenost Ježíšovu v jediné formuli.

4.22 Ježíš je Kristus a pán

pokusíme-li se však zjistit, zda přece jen neexistuje v no-
vozákonních spisech vyznání, v němž prvotní církve jaksi shr-
nuje svoji víru, pak se dá říci: evangeliím rozhodně záleželo
na tom, aby svědčily o pozemském Ježíši jako o Kristu (Mesiá-
ši). ve světle velikonoční víry je Ježíš z Nazareta, jsou je-
ho skutky i slovo postaveny do pravého světla. Odtud pak může-
me jako střed mnohotvárných svědectví evangelií uvést, že Je-
žíš je Kristus. Odpovídající formule vně evangelií svědčí ve
Fil 2,11: "pán je Ježíš Kristus". Pro srovnání možno uvést i
1 Jan, 2,22, kde je řečeno proti falešné nauce: "Kdo je lhář,
ne-li ten, kdo popírá, že Ježíš je Mesiáš?"

4.23 Ježíš působí ve své církvi

v tomto vyznání nejde Novému zákonu jednoduše o popsání
Ježíšovy existence, nýbrž zcela rozhodně o otázku jeho významu
pro nás, pro církve. proto také připojil např. Lukáš k svému
evangelium "2. díl" - Skutky apoštolů, aby tím řekl: po svém
nanebevstoupení působí Ježíš skrze svého ducha dále ve skut-
cích církve. že působí Ježíš skrze svého ducha v církvi, je
vyjádřeno již v líčeních Matouše, Lukáše a Jana o zjevováních
zmrtvýchvstalého Krista. toto další působení nanebevstoupivší-
ho pána se dokonává především v hlásání slova a v bohoslužebné
slavnosti církve. "Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do
konce světa." /Mt 28,20/ tuto zkušenost udělala a dosvědčila
prvotní církve - tuto zkušenost dělá a dosvědčuje církve dodnes.

4.3 S vědectví o Kristu ve světle velikonoční víry

4.31 Chápání Ježíše z velikonoční víry

to, co říkají evangelia a ostatní texty Nového zákona o
"pozemském" Ježíši, stojí beze sporu ve světle víry v Krista
získané z po velikonočního pohledu. zkušenosti se zmrtvýchvsta-
lým a víra ve vzkříšení teprve otevřely pohled na skutečnosti,
které před velikonočními nemohly být poznány - či aspoň ne tak
dokonale.

4.32 pozemský Kristus jako hlásaný Kristus

přes tento význam, který měla velikonoční zkušenost pro víru v Krista, není možno říci, že vše, co je v písmu řečeno o Ježíši, je "produktem" velikonoční zkušenosti určené a vypulírované víry. Již prvotní církve se snažila dosvědčit, že její vyličení Ježíše Krista, vytvořené vírou v jeho zmrtvýchvstání, má svůj základ v Ježíšově slově a v jeho sebevědomí. pro toto základní mínění existuje již v Novém zákoně příznačná formulace: „Ježíš je Kristus“ nebo „pán jest Ježíš“. Také základní koncepce evangelií, která líčí pozemského Ježíše jako Mesiáše, který vstal z mrtvých, je věrna zásadě, že pozemský Ježíš je též jako nanebevstoupivší, že pozemský a vyvýšený Ježíš je identický. Jinak by se stala víra v Krista "mytologií" nebo nehistorickým myšlenkovým systémem. (srv. v tomto sešitě 1.3) Ježíšovo zmrtvýchvstání, které jeho učedníci zkušenostně prožili (zjevoval se jim - i jiným), postavilo tedy vše, co tito učedníci s Ježíšem a na Ježíši prožili, do nového světla.

zmrtvýchvstání Ježíšovo má pro vznik víry v Krista tak centrální význam, že o něm bude pojednáno zvláště v následujícím sešitě (č.7).

4.33 Ježíš - spásné zjevení samého Boha

Nárok pozemského Ježíše být rozhodujícím nositelem spásy, kterým se začíná Boží vláda, je jeho vzkříšením z mrtvých potvrzen a vyzdvižen do nové roviny. v Ježíšově slově mluví Bůh a v jeho životě, smrti a vzkříšení se s konečnou platností zjevuje. Toto vědomí, že v Ježíšově slově mluví Bůh, že se v jeho životě, smrti a zmrtvýchvstání s konečnou platností zjevil, bylo základním přesvědčením Nového zákona, bylo a je základním přesvědčením církve. při dalším pronikání do Ježíšova významu, který přesahuje všechny lidské pojmy a představy, došla církev k poznání, které také již Nový zákon příležitostně vyjadřuje, totiž: Ježíš z Nazareta nepřinesl pouze zvěst o Bohu a jeho spáse; v něm se stal Bůh sám spásou lidí. Ježíš je - jakkoli paradoxně to může znít - Bůh.

Příloha: Úkoly k volnému zpracování

Snažte se vyřešit tyto úkoly napřed bez pomoci textu tohoto sešitu. Teprve až budete hotovi, si vezměte na pomoc tento sešit.

Úloha 1

Zařaďte následující označení do správné rubriky pod příslušný název: paradigma, evangelium, pře, dopis, zázračné vyprávění, podobenství, skutky apoštolů, slova zákona, já-slova, apokalypse, slova následování.

k "druhům" náležejí

k "formám" náležejí

-----	-----
-----	-----
-----	-----
-----	-----
-----	-----
-----	-----

Určete ještě jednou - za pomoci těchto údajů - rozdíl mezi druhem a formou!

Úloha 2

Označte křížkem, pod kterou formu patří uvedené citáty:

2.1	pře	paradigma	zázračné vyprávění	
Mk 5,25-34				
Mk 10, 2-12				
Mk 10, 13-16				
2.2	já-slova	slova následování	slova zákona	slova moudrosti
Mt 5,14				
Mt 5,17				
Mt 8,21n				
Mt 18,15				
Mk 6,4				

2.3	podobenství v užším sl. sm.	podobenství (parabola)	alegorie	příkladné vyprávění
-----	--------------------------------	---------------------------	----------	------------------------

Mk 12,1-12
Lk 16,19-31

Ú l o h a 3

Označte křížkem, u kterých evangelistů se vyskytují příslušné oblasti Ježíšova života;

preexistence	dětství	scény a řeči z veřejného života Ježíšova	utrpení a smrt zjevení zmrt- výchvsta- lého
--------------	---------	---	---

Matouš

Marek

Lukáš

Jan

Ú l o h a 4

V 1.24, 2.12 a 2.31 jsme mluvili o pramenech a vzájemné závislosti Tří synoptiků. předložené schéma znázorní jedno možné vysvětlení této závislosti. doplňte do obdélníčků příslušné prameny.

Mat

Luk